

LIBER SEXTUS
DECRETALIUM
D. BONIFACII PAPÆ VIII.
SUÆ INTEGRITATI
UNA CUM
CLEMENTINIS
ET
EXTRAVAGANTIBUS
RESTITUTUS.

BONIFACTUS Papa VIII. natione Hernicus, patria Anagninus, e familia Cajetana anno 1294. Pontifex Maximus creatus est. Is Decretales Epistolas prædecessorum suorum per Guilelmum Archiepiscopum Ebrudunens. & Berengarium Episcopum Biterens. ac Magistrum Richardum de Senis S. R. E. Vicecancellar. diligenter fecit recenseri: & quibusdam Decretis novis a se additis in unum librum sub debitis titulis redigi, & quinque aliis Gregorii Papæ IX. annecti, Sextumque nuncupari iussit. Ad quem Joannes Andr. Bononiensis continuas glossas, quibus multa ex ejus lectura fuerunt inserta, & hoc signo [ ] notata, conscripsit.

CLEMENS Papa V. natione Gallus, provincia Vasconia, diœcesis Burdegalensis anno 1305. Romanus Pontifex creatur. Is non modo in Concilio Viennensi, sed etiam ante, & post ipsum Concilium plurimas constitutiones edidit: quas, cum & assidua occupatione, & morte præventus in unum collectas volumen, & sub congruis titulis collocatas edere, ut decreverat, non potuisset, Joannes XXII. ejus successor publicavit. Eas Joan. Andr. Bononien. glossis illustravit.

JOANNES Papa XXII. natione Gallus, patria Caturcensis, ex provincia Aquitania anno 1316. Romanus Pontifex creatus est. Is præter constitutiones Clementis V. prædecessoris, multas quoque suas publicavit. Ad quas Zenzelinus de Cassanis (quem alii Genzelinum vocant) uberes composuit commentarios.

N O T Æ
A D
T I T U L U M
L I B R I S E X T I,
E T
C L E M E N T I N A R U M.

LIBER SEXTUS DECRETALIU.) Ex Constitutionibus Gregorii IX. Gregorii X. Innocentii IV. Alexandri IV. Urbani IV. Clementis IV. Nicolai III. & Bonifacii VIII. collectus, circa annum Christi M. CC. XCVIII. opera Ricardi Malambri Senensis Cardinalis, Guillelmi Bergoniensis, & Dini Rossioni. Vide Joan. Villani Lib. 8. cap. 64. Extat in Constitutiones a Gregorio X. in Concilio Lugdunensi editas, & ab eodem Bonifacio compilatas, publicatasque Guillelmi Dorandi Speculatoris, qui eidem Concilio interfuit, & plerasque ex Constitutionibus procuravit, Commentarius editus a Simone Majolo An. 1569. in 4to. cui & de Advocatis caput insertum est sub titulo de postulando, incipit, *Properandum*. Quod unum fere in hac collectione prætermisum est. Innocentii vero IV. Novellæ, quæ & Authenticæ postea dictæ, in hanc collationem relatæ sunt. Bernardus Guidonis Ordinis Prædicatorum in Catalogo Romanorum Pontificum. Anno Domini M. CC. XCVIII. in fine anni, scilicet quinto nonas Martii, Pontificatus sui Anno 4. Idem Bonifacius fecit publicari Sextum Librum Decretalium, quem per tres magnos, & solemnes viros fecerat compilari, plura nova constituens in eodem.

Una cum Clementinis] Idem Bernardus Guidonis sub Joanne XXII. Anno Domini M. CCC. XVII. mense Novembri Dominus Joannes Papa XXII. fecit publicari, & sub Bulla sua ad generalia studia destinari Constitutiones, quas Dominus Clemens Papa prædecessor ejus fecerat tam in Viennensi Concilio, quam ante, & post, quæ nondum fuerant ad generalia studia destinatæ, sed usque tunc steterant in suspenso. Idem in Lib. de Concil. sub fin. Anno Domini M. CCC. XI. in Kal. Octobr. Clemens Papa V. Pontificatus sui An. VIII. convocavit Concilium apud Viennam: in quo quidem Concilio

Idem Papa nonnullas Constitutiones, quas cum pluribus aliis ordinari fecerat, promulgavit: ex quibus decrevit fieri Librum unum, quem, sicut vulgatum fuit, volebat Septimum Decretalium appellari, sicut fecerat Sextum Librum Papa Bonifacius antecessor. Verum quia Constitutiones illæ nondum erant formatae ad plenum, nec excoctæ, & limatae ad purum, suspensæ sunt donec ex more ad studia generalia mitterentur: fuitque dicti Libri publicatio per eundem Clementem Papam quasi biennio protelata, ut medio tempore singula limarentur. Postmodum vero in Festo B. Benedicti 12. Kal. Aprilis Anno Domini M. CCC. XIV. in castro de Montibus prope Carpenteradum, ubi tunc curia morabatur, idem Papa fecit prædictum Librum coram se in Consistorio publicari, cepitque Papa exinde ægrotare, unde post obiit 31. die, scilicet communiter ad habendum, sed remansit Liber tribus annis, & octo mensibus tantum in suspenso. Anno vero Domini M. CCC. XVII. mense Novembri Dominus Joannes Papa XXII. qui eidem Clementi immediate successit, fecit publicari, & sub Bulla sua ad generalia studia more solito destinari prædictas Constitutiones, quæ hucusque tunc steterant in suspenso.

LIBER SEXTUS

DECRETALIUM

D. BONIFACII PAPÆ VIII.

BONIFACIUS Episcopus, servus servorum DEI, dilectis filiis Doctoribus, & Scholaribus universis Bononiæ a commorantibus, salutem, & Apostolicam benedictionem.

Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (quam imperscrutabilis divinæ providentiæ altitudo universis dispositione incommutabili prætulit Ecclesiis, & totius orbis præcipuum obtinere voluit magistratum) regimini præsidentes, curis sollicitamur continuis, & assidua meditatione urgemur, ut juxta creditæ nobis dispensationis officium, subditorum commodis (in quorum prosperitate utique prosperamur) jugi, quantum nobis ex alto concessum fuerit, sollicitudinis studio intendamus. Amplectimur quippe voluntarios pro ipsorum b quiete labores, & noctes quandoque transigimus in edere formas) lites cotidie invenire conatur, nunc antiquorum c declaratione, nunc vero novorum editione jurium, prout nobis est possibile, reprimamus.

Sane, cum post volumen Decretalium a felicitæ recordationis Gregorio Papa IX. prædecessore nostro tam provide, quam utiliter compilatum, nonnullæ ab eo, & ab aliis Romanis Pontificibus successive super diversis dicerentur articulis editæ Decretales: de quarum aliquibus, an Decretales summi Pontificatus superna dispositione vocati, super hoc cum instantia requisiti a multis d, ambiguitatem, & incertitudinem hujusmodi, dispendium pluribus afferentem e, omnino tollere, ac elucidare, quæ de Decretalibus ipsis teneri, quæve deberent in posterum refutari, gratia suffragante divina, pro utilitate publica desiderabiliter affectantes: per venerabiles fratres nostros Guilielmum Archiepiscopum Ebrudunens. f & Berengarium Episcopum Biterens. ac dilectum filium magistrum g Richardum de Senis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium, Juris utriusque Doctorem,

^a In uno manuscripto ita, Paduæ commorantibus: in altero Vaticano ita, Bononiæ, Parisiis, Aurelianisque commorantibus. ^b eorum. ^c Optimus tex. secundum Doct. quod declarans non novat. similis tex. in l. hæredes palam. §. sed & si notam. ff. de testamentis. Font. ^d In dubio juris, si Princeps est præsens, consulendus est: aliter non valet actus. vide l. cum de novo. C. de legibus. ^e Alias, afferentes. ^f Ebrudunens. ^g Doct. not. quod Doct. vocati possunt magistri gl. 3. in Clem. cum sit. de magist. ego addo text. in l. quibus præcipua. ff. de verb. sign. Font.

Proœmium .

Doctorem, Decretales hujusmodi diligentius fecimus a recenseri: & tandem pluribus ex ipsis (cum vel temporales, aut sibi ipsis, vel aliis juribus contraria, seu omnino superflue viderentur) penitus rescatis: reliquas, quibusdam ex eis abbreviatis, & aliquibus in toto, vel in parte mutatis, multisque correctionibus, detractionibus, & additionibus (prout expedire vidimus) factis in ipsis, in unum librum, cum nonnullis nostris constitutionibus (in quibus ad correctionem morum, subditorumque b quietem multa statuuntur salubria, fructus uberes Deo propitio in domo Domini allatura, & plurima in judiciis, & extra, frequentata dubia deciduntur) redigi mandavimus, & sub debitis titulis collocari.

Quem librum quinque libris aliis dicti voluminis Decretalium annectendum, Sextum censuimus nuncupari: ut idem volumen senarium c (qui numerus est perfectus) librorum illo adjuncto numerum comprehendens, perfectam in d rebus agendis formam tribuat, & in moribus disciplinam.

Nec sine causa morem Prædecessorum nostrorum (qui cum constitutiones aliquas promulgabant noviter, & eas mandabant sub antiquarum serie situari) omisimus in hac parte servare: hec enim fecimus, ne infinitos libros destrui, & alios non sine maximis dispendiis, laboribus, & expensis de novo fieri oporteret.

Universitati vestræ igitur per Apostolica scripta mandamus, quatenus librum hujusmodi cum multa maturitate digestum, quem sub bulla nostra vobis transmittimus, prompto suscipientes affectu, eo utamini de cætero in judiciis, & in scholis: nullas alias, præter g illas, quæ inseruntur, aut specialiter reservantur in eo, Decretales, aut Constitutiones, a quibuscunque nostris prædecessoribus Romanis Pontificibus post editionem dicti voluminis promulgatas, recepturi ulterius, aut pro decretalibus habituri.

a Nota, quod potestas condendi legem est delegabilis. Doct. Font. b Alias ita: Utrorumque subditorum quietem. c Confule Euclidem, & alios Mathematicos, ex quibus intelliges, cur numerus senarius dicatur perfectus, adde Macrobius lib. 1. cap. 6. in somnium Scipionis. d Al. ita: In Ecclesiasticis rebus agendis. e Hoc. f Nota text. hic juncta superscriptione, quod Scholares, & Doct. simul faciunt universitatem. Dom. Philip. Font. g Nota, quod dictio, Præter, sequens negativam includit. Dom. hic Rom. consil. 328. Font.

SEXTI DECRETALIU LIBER PRIMUS.

TITULUS PRIMUS. DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

CAP. UN.

Spiritus Sanctus æternaliter a Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, & unica spiratione, procedit. Joan. Andr. Gregorius X. in generali Concilio Lugdunensi. (an. 1273. in Gallia.)

Fideli, ac devota professione fatemur a, quod Spiritus Sanctus æternaliter ex Patre, & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio: non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit: hoc professa est hæcenus, prædicavit, & docuit, hoc firmiter tenet, & prædicat, profitetur, & docet sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium, & magistra: hoc habet orthodoxorum Patrum, atque Doctorum Latinorum pariter, & Græcorum incommutabilis, & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmissæ veritatis ignorantiam in errores varios sunt prolapsi, Nos hujusmodi erroribus viam præcludere cupientes, hoc sacro approbante Concilio, damnamus, & reprobamus omnes, qui negare præsumperint, æternaliter Spiritum Sanctum ex b Patre, & Filio procedere: sive etiam temerario ausu asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre, & Filio, tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno, procedat.

TITULUS II. DE CONSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Nova constitutio Principis tollit primam contrariam, quamvis id non exprimat. Speciales consuetudines, & statuta rationabilia non tollit, nisi id exprimat. Joan. Andr. Bonifacius VIII. (an. 1301. Romæ.)

Licet Romanus Pontifex (qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) constitutionem c condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur: quia tamen locorum specialium, & personarum singularium consuetudines, & statuta, (cum sint facti, & in facto consistent) potest probabiliter ignorare: ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare.

a Papa cogitur confiteri. Do. & infidelis deponitur. XL. distinct. si Papa. per gloss. vide Magistrum, & ibi Doct. Theologos l. 1. sent. dist. 11. & 12. Thom. p. 1. q. 36. art. 2. & 4. b alias, a Patre. c Que dicitur, quasi commune statutum, & verbum statuti respicit jus scriptum. 1. dist. 5. cum itaque. secundum Archid.

CAP. II.

Duo sunt dicta. Primum, quod statuta ordinario non ligant probabiliter ignorantes. Secundum, quod statutum Episcopi extra suam dioccesim subditum non ligat. Joan. Andr. Idem.

UT animarum a periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcunque ordinario prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina. Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius dioccesim committentes, minime ligari noscuntur: cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.

TITULUS III. DE RESCRIPTIS.

CAP. I.

Rescriptum impetratum ab excommunicato, est ipso jure nullum, & quicquid inde secutum est: nisi in causa excommunicationis, vel appellationis.

Gregorius IX. (an. 1230. Romæ.)

Ipso jure rescriptum, vel processus per ipsum habitus non valeat, si ab excommunicato, super alio, quam excommunicationis, vel appellationis articulo, fuerit impetratum.

CAP. II.

Per clausulam, Quidam alii: possunt soli quatuor conveniri: quorum nomina in primo citatorio exprimentur, ne variationi sit locus. Joan. Andr.

Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi. (an. 1245. in Gallia.)

Cum in multis juris articulis infinitas reprobetur, provide duximus statuendum, ut per illam generalem clausulam, Quidam alii, quæ frequenter in literis nostris inferitur, ultra tres, vel quatuor in judicium non trahantur: quorum nomina in primo citatorio exprimat impetrator: ne locus fraudi forsitan relinquatur, si circa ea possit libere variare.

CAP. III.

Si actor contra verum super pluribus personalibus literas impetrat ad diversos, non valent literæ, nec processus earum: & reo condemnabitur in expensis. Et idem in reo conveniente, vel reconveniente actorem, eodem durante judicio. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Dispensatio litium æquitaris compendio volentes, qua possumus industria coarctare, statutum felicis recordationis Gregorii Papæ IX prædecessoris nostri, super hoc editum ampliantes: Decernimus, ut si quis contra alium plures personales movere voluerit quæstiones, non ad diversos Judices, sed ad eisdem super omnibus hujusmodi quæstionibus literas studeat

C c c

impe-

a Doct. hic not. quod Laici ligantur statuto Episcopi in favorem animæ facti. b novit. de Judic. nos inter de purg. can. Font.